

RECORDS D'UNS PRIMERS TEMPS DE PROFESSIÓ PERIODÍSTICA*

JOSEP MARIA CADENA I CATALÁN

Encara que per a mi el periodisme és una aventura que cada dia comença amb accents nous, quan em poso a pensar en els anys que porto de professió em sembla que vinc d'uns temps prehistòrics. Altres companys tenen més experiència i podrien explicar com es treballava abans de la Guerra Civil espanyola —a Espanya i, concretament, a Catalunya tot tenia un abans i un després fixat per la barreira de l'any 1939, fins que afortunadament tornà la democràcia—, però malgrat que no vaig aconseguir els temps brillants de la llibertat republicana, em va pertocar començar a treballar amb mitjans i sistemes tècnics molt semblants als que tenien els meus col·legues més veterans. I encara afegiria, sense mai pretendre presumir de màrtir periodístic, que en el meu cas i, en general, en el de la fornada periodística a què pertanyo, va fer-se amb l'agreujant de patir l'envelliment d'una tecnologia que els predecessors havien estrenat i d'actuar dins d'un sistema polític en què la censura era sempre present.

No em mena cap desig de protagonisme, però crec que sóc prou veterà dins del periodisme català —exercia com a periodista professional quan actuals directors i alts càrrecs dels nostres mitjans informatius encara havien de néixer o, a tot estirar, anaven a l'escola primària, i puc explicar anècdotes i circumstàncies que ajudin a entendre el progrés professional que hem aconseguit durant els darrers anys. Perdoneu, doncs, la constant referència a unes situacions que he viscut, perquè, encara que la meua biografia no tingui cap

---

* L'autor ha refet per escrit la comunicació oral que, a tall de conversa-col·loqui, li havia estat demanada per a les Jornades. Encara que ha estat fidel a l'esperit de la seva intervenció, ha ampliat o reduït les experiències que va explicar als assistents a aquella sessió quan ho ha considerat oportú.

interès, el període històric en el qual vaig començar a treballar com a periodista pot ésser interessant de conèixer.

Nascut a Barcelona el mes de setembre de 1935, encara no tenia un any quan va esclatar la Guerra Civil. Recordo molt poc de la guerra mateixa: els vidres de la galeria de casa coberts amb paper engomat per a prevenir una trencadissa provocada per les vibracions dels bombardejos; el color de la paret mestra al costat de la qual em feien posar els meus pares quan es sentien les sirenes que avisaven de la propera arribada de l'aviació enemiga; el soroll de les campanetes de les ambulàncies i dels cotxes contra incendis, ja que vivia al costat de l'Hospital Clínic i del Parc de Bombers. En conjunt, poca cosa; la pròpia d'una criatura que no sap res del que passa, però que és receptor del nerviosisme i de les pors que constitueixen el seu entorn i que —com si fos un llampec em torna una experiència que tenia ben oblidada— motivà que un oncle seu l'amagués entre les cames sota la volta d'una escala quan es produí un bombardeig per sorpresa. (Afortunadament, sobre l'edifici on érem no va caure cap bomba, perquè hauríem quedat colgats entre les runes i ara no podria explicar-ho.)

De la postguerra tinc molts records que en l'aspecte periodístic que ara ens interessa comencen amb publicacions com *Flechas y Pelayos*, *Maravillas*, *Hipo*, *Monito i Fifi*, *Rabanito y Cebollita*, *Chicos* i *Leyendas*. Era aquesta la premsa infantil que jo llegia perquè no se'n trobava d'altra. Encara que em plau molt poder explicar que per una malaltia —m'havien extirpat els carnots, com era moda mèdica en aquells temps— feia uns dies de llit quan l'àvia, per entretenir-me, em deixà uns exemplars d'*En Patufet* que ella guardava. Primer em semblà que hi havia molta lletra, i encara que ja sabia llegir —ho feia des dels tres anys i mig, perquè em portaren a una escola de monges, i alguna cosa calia aprendre a més del cant obligatori del *Cara al sol*—, els ulls s'anaven cap a uns dibuixos reproduïts a tota pàgina. Els ninots, però, també portaven poca o molta lletra, i, encuriosit, em pegà per confegir síl·labes. Llavors, tot sorprès, em vaig adonar que el que entenia el que llegia. Aquelles paraules eren les mateixes que es parlaven a casa, i servien, ves per on, per a explicar coses molt més divertides que les que portava el *Primer libro de lectura* que es passava a l'escola. Jo aprenia obligatòriament el castellà perquè era normal que fos així, i parlava el català sense ni tan sols saber-ho, perquè era la llengua de casa i les prohibicions oficials mai no havien arribat —era impossible fer-ho— a l'interior de les llars. I de cop i volta, gràcies a una senzilla operació quirúrgica, l'atzar havia fet que la llengua familiar m'arribés, també, com a instrument de gaudi cultural. La premsa en català era totalment prohibida al

carrer, on el ciutadà havia d'expressar-se i llegir en castellà, però el català encara disposava d'instruments escrits que, conscientment o inconscient, actuaven com a llavor regenerativa. Estic convençut que la meua àvia no volia fer de mi un catalanet que lluités per la pàtria perduda, i puc assegurar que en cap moment em vaig sentir èmul d'un tambor del Bruc, del qual encara mai no havia sentit parlar, però aquells exemplars d'*En Patufet* forem molt importants per a mi i donaren un particular accent a la predilecció que començava a néixer en el meu interior per les publicacions periòdiques.

Fill únic dins d'una família de classe mitjana baixa que havia trobat a mitjan anys quaranta un cert benestar enmig de les dificultats generals, vaig seguir el camí habitual dels nois del meu temps: ensenyament primari i batxillerat en un col·legi de capellans on tot es feia en castellà, darrera convocatòria d'examen d'estat i ingrés a la Facultat de Dret, que encara era a l'edifici central de la plaça de la Universitat. Resumeixo així un període de tretze anys de la meua vida en què vaig iniciar-me, pel que al periodisme pertoca, en la lectura dels diaris que el meu pare portava a casa: *La Vanguardia Española* al migdia i *La Prensa* al vespre en els anys de la Segona Guerra Mundial, perquè el primer portava la informació més completa i el segon donava en portada i amb lletres grosses les notícies de darrera hora que *El Noticiero Universal* ofería a l'última pàgina amb titulars a columna. (Així ho deia el meu pare, que era republicà represaliat i no tenia cap simpatia pel Movimiento Nacional, del qual eren òrgans periodístics a Barcelona, *Solidaridad Nacional* i *La Prensa*.) També vaig veure números de *Diario de Barcelona*, on anys després havia de treballar com a periodista, i pel que fa a revistes, cada setmana llegia *Destino* i *El Once*, que comprava el meu pare, i, des de que va sortir, *Garbo*, que era el setmanari de la meua mare. Disposava, com es pot comprendre, d'una bona base periodística, tota ella en castellà perquè els intents clandestins o paralegals en català no m'arribaven a les mans. Per sort, a la migrada biblioteca familiar vaig trobar uns quants llibres d'abans de la guerra, entre els quals figuraven *Fulls de dietari* i *Fanny*, de Carles Soldevila; *Antologia catalana*, de Rovira i Virgili, i *Elogi de Catalunya*, de Vallès i Pujals, i també les *Obres completes*, de Jacint Verdaguer, que ja li havien deixat editar a la Selecta amb grafia antiga. I pel meu compte, sense cap guia i sense ordre ni concert, vaig anar llegint el que tenia a mà, per arribar anys després a anar pels paradissos —així m'ho semblaven— de les llibreries de vell i la selva màgica de les parades de llibres el matí dels diumenges al mercat de Sant Antoni. En aquelles exploracions, que arribaven fins als prestatges més polsosos els espais més allunyats per al comprador ocasional, vaig trobar llibres i, especialment, premsa

que m'explicava amb detall fets que m'havien estat negats en la seva concreció del dia a dia i tergiversats en les panoràmiques històriques. Llibres i premsa que pels seus continguts m'engrescaven i em portaven a un món de felicitat intel·lectual, però que per la seva materialitat, per les formes editorials i tipogràfiques amb què es presentaven, no trobava gaire diferents d'aquells amb que l'actualitat em fornïa. I és que durant els anys quaranta i cinquanta, període de què ara tracto com a espectador i consumidor incipient de productes culturals, la tecnologia no havia avançat gens entre nosaltres, perquè teníem el món democràtic d'esquena per culpa del règim que ens manava i no hi havia prou diners per a promoure iniciatives que portessin a una oberta competència de productes. Algunes publicacions, que disposaven de protecció oficial i desitjaven ésser mirall del sistema polític en què ens trobàvem, feien intents de millora tipogràfica, però les màquines amb les quals es treballava eren velles i el paper premsa, fabricat a Espanya amb cànem i pasta de baixa qualitat, no tenia cap virtut fora de la de permetre una impressió més deficient.

El meu interès per la premsa com a lector i uns problemes econòmics familiars que es van presentar d'una manera sobtada em portaren a deixar penjats els estudis de dret i a presentar-me a l'examen d'ingrés de l'Escola Oficial de Periodisme, en la seva secció de Barcelona. Aquesta, que depenia del Ministeri d'Informació i Turisme, havia obert feia tres anys estudis regulars a Barcelona, on es donaven dos cursos, perquè el tercer i darrer era obligatori fer-lo a Madrid, des d'on l'impulsava el director general de Premsa, Juan Aparicio López. Al capdavant de la secció barcelonina, hi figurava Claudio Colomer Marqués, amb un claustre de professors integrat per destacats periodistes del moment, com Horacio Sáenz Guerrero, Manuel del Arco, Andrés Roselló, Néstor Luján, Tomás Acarreta i d'altres. Particularment, no en coneixia cap, però em semblà que tenia prou aptitud per a superar la prova eliminatòria d'ingrés i seguir amb un profit mitjà un ensenyament que podia relacionar-me amb el periodisme, donar-me opció a obtenir el carnet de premsa –llavors existia el Registre Oficial de Periodistes, i encara que es feia de més o de menys, segons les persones, l'intrusisme era perseguit– i obtenir un petit sou mensual que a curt termini de dos o tres anys necessitaria, atesa la maltempsada econòmica de casa.

Era l'estiu de 1955 i recordo com si fos ara les suors que vaig passar per obtenir un certificat del Movimiento respecte al fet que jo no era persona *non grata* en qüestions de premsa. Certificat d'haver acabat els estudis de batxiller i memòria de vint folis d'explicació de les meves pobres idees sobre un periodisme del qual no sabia res,

foren bufar i fer ampolles al costat d'un imprès on es preguntava què havia fet abans del 18 de juliol de 1936, en quins diaris o publicacions periòdiques havia escrit, quins càrrecs periodístics havia tingut i a quins partits polítics havia estat adscrit. Jo no podia contestar res de tot allò, que estava pensat per a depurar responsabilitats professionals i polítiques de periodistes republicans que desitgessin tornar a treballar. I per a acabar-ho d'adobar, al final demanaven que dos falangistes avalessin amb les seves signatures tot el que jo confessés –era, realment, una confessió– sota paraula d'honor.

Amb l'imprès als dits, un cop el vaig haver recollit a la Jefatura Provincial del Movimiento, que era al carrer Mallorca, al palauet on ara hi ha molt més dignament instal·lada la Delegació del Govern, em vaig plantejar dos greus problemes: no sabia què posar i no coneixia cap falangista. Els meus propòsits i la salvació familiar podien quedar en no res per culpa d'aquell maleït paper que amenaçava amb un interrogatori tan absurd a un xicot com jo, que encara no havia fet vint anys. Però de cop se'm va encendre una bombeta mental com la dels tebeos i, tot decidit, vaig anar cap al local del Sindicato Español Universitario (SEU), que era al passeig de Gràcia cantonada amb el carrer de Casp. Em vaig presentar com a estudiant de dret que era, i el delegat, que es deia Joaniquet de cognom, em va rebre i, sense pensar-s'hi gens, em signà en blanc el certificat. A continuació, el nostre diàleg, encara que en castellà, fou més o menys el següent:

- En el meu cas no cal; ja tinc registrada la firma.
- Doncs en necessitaria una més...
- Home! És que no coneixes cap falangista?
- Doncs, no...

Em va mirar dubtant. Potser per uns instants pensà que li prenia el pèl. Però finalment es decidí a arrodonir del tot el favor que em feia, potser perquè jo tenia tot l'aspecte d'un passarell desvalgut. Pitjà un timbre, manà que vingués el conserge del local i li ordenà que signés i em deixés el seu carnet, que jo ja l'hi tornaria.

Gairebé saltant d'alegria vaig tornar a Jefatura Provincial del Movimiento portant en una mà el certificat i agafant amb l'altra, dins de la corresponent butxaca de l'americana, un carnet de color taronja que mai no havia vist i que ningú no m'ha ensenyat mai més a la vida. Em sentia tan eufòric que, en adonar-me que em mancava resoldre el problema de donar resposta a un regitzell de preguntes que en el meu cas no tenien cap sentit, la decisió fou escriure de través a banda i banda del paper que el 18 de juliol de 1936 jo tenia la tendra edat de deu mesos. Era veritat, però podia semblar una impertinència que no

m'afavoriria en res. Però el funcionari de la guixeta en la qual vaig lliurar el document no hi posà cap inconvenient: el segellà per donar-li autenticitat i me'l tornà sense dir res.

Tota aquesta gairebé esperpèntica aventura administrativa, que he explicat potser amb massa detall, és per a mi una demostració fefaent que aquell any 1955 res no havia canviat en els guanyadors de la Guerra Civil pel que feia a les formes, però tot començava a escrostonar-se en relació amb els continguts. Era el mateix que passava en el periodisme, amb una censura que va durar encara anys, però amb canvis de tarannà en els professionals més desperts entre els que ja portaven anys d'exercici, i noves maneres de fer entre els que aconseguírem incorporar-nos a aquella activitat. Perquè no cal dir que vaig aprovar l'ingrés a l'Escola i, després de dos anys a Barcelona i un tercer a Madrid, es va produir la meva entrada al Registre Oficial de Periodistes i, després d'un meritoriatge una mica difícil que no és ara el moment d'explicar, em fou possible considerar-me el que em sembla que he estat sempre: un periodista català que exerceix a Catalunya.

Les formes polítiques es feien velles, encara que molt lentament. I els sistemes periodístics, tant pel que fa a l'utilitatge com a les maneres de redactar, també quedaven superats. Les meves pràctiques periodístiques foren a l'Agència EFE, a Madrid, i després vaig ésser deu anys redactor a Barcelona de la mateixa empresa de notícies, la més important d'Espanya. A la seu central hi havia les millors màquines, que eren uns ensordidors teletips que sempre s'espatllaven; les notícies s'agafaven per telèfon i també es donaven pel mateix sistema quan, tot sovint, quedaven tallades les línies. A Barcelona cap mitjà disposava de teletip a la redacció. La delegació de l'Agència EFE rebia el servei, uns mecanògrafs el passaven a màquina en fulls impressors que anaven a una ciclostil estil «vietnamita»; es feien les còpies necessàries en tinta violeta, s'emplenaven els sobres destinats a cada mitjà i a determinades hores, amb una cadència ja estudiada, un veritable ciclista repartia la informació per les seus dels diaris. Habitualment, només *La Vanguardia*, que tenia el pis de l'agència a quatre passes —el diari encara té la redacció i l'administració al carrer de Pelai, número 28, i l'agència es trobava al número 48 del mateix carrer—, es permetia el luxe d'enviar ordenances propis entre hores per tenir més aviat certes informacions que s'esperaven, fet que provocava les protestes del emissaris afectats.

La composició era de plom i, segons la potència econòmica de cada diari, hi havia més o menys linotips als tallers; aquests eren, amb tot, els que tenien el gruix de personal de cada empresa, perquè

es necessitaven moltes persones per a compondre, compaginar, estereotipar, gravar al buit i fer taules, tirar i tancar a la secció de repartiment. Les redaccions eren reduïdes i les administracions gairebé simbòliques. Generalment s'escrivía a màquina, però encara hi havia redactors i col·laboradors que ho feien a mà; la compaginació no existia com a secció, i el redactor o els redactors de platina disposaven les notícies d'acord amb unes pautes prèvies molt primàries. Els títols gairebé mai no quadraven i les famílies de lletres s'alternaven segons les necessitats de cada pàgina, encara que existissin unes normes generals dictades més pel bon gust tipogràfic que per la racionalització del missatge informatiu a donar. Si una informació quedava massa llarga es tallava al taller i si venia curta es buscaven recursos, com el de fer punts i a part utilitzant la cisalla. Els diaris que tenien abundància d'anuncis –*La Vanguardia* sempre i *Diario de Barcelona* segons temporades– primer posaven els blocs publicitaris a les rames i després acabaven d'omplir amb informacions. (Ara encara es fa, però compaginant abans i procurant la bona distribució dels anuncis.)

Quan jo vaig arribar al periodisme encara eren vigents molts dels antics costums, i tot tenia, malgrat les pressions polítiques, un cert aire de provisionalitat. Els sous eren baixos i els empressaris creien més en altres negocis que tenien. Començava, però, la professionalització, que amb evidents avantatges, i també amb inconvenients, ens ha portat a la premsa que ara tenim.